

مدل سازی اخلاقی نظم عمومی در ملی کردن اموال سرمایه گذار خارجی

دکتر جواد حسین زاده*، امین رستم زاده

گروه حقوق خصوصی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه علم و فرهنگ، تهران، ایران

(تاریخ دریافت: ۹۸/۶/۵، تاریخ پذیرش: ۹۸/۸/۱۹)

چکیده

زمینه: در هر جامعه‌ای ارزش‌ها، منافع جمعی و مصالح ملی از جایگاه ویژه‌ای برخوردار هستند. نظام‌های حقوقی ملی در قالب مفهوم نظم عمومی در ملی کردن اموال سرمایه‌گذار خارجی از این ارزش‌ها و مصالح ملی عالی در برابر منافع و آزادی‌های فردی حمایت می‌کند. از این رو این تحقیق با هدف ارائه مدل اخلاقی نظم عمومی در ملی کردن اموال سرمایه‌گذاری خارجی انجام شده است.

روش: پژوهش حاضر آمیخته و با استفاده از دو رویکرد کمی و کیفی انجام گرفت در مرحله کیفی از میان اساتید رشته حقوق، مدیران درگیر در امر سرمایه‌گذاری خارجی و سرمایه‌گذاران خارجی تعداد ۳۱ نفر به روش نمونه‌گیری گلوله‌برفی انتخاب شدند. برای گردآوری داده‌ها از مصاحبه باز و نیمه‌ساختار یافته استفاده شد. تحلیل داده‌ها با استفاده از رویکرد استراوس و کوربین در سه مرحله کدگذاری باز، محوری و گزینشی و تکنیک دلفی انجام گرفت. در مرحله کمی، جامعه آماری، سازمان‌های دولتی و غیر دولتی ایران در نظر گرفته شد که با استفاده از نمونه‌گیری خوشه‌ای تعداد ۳۸۲ نفر به عنوان نمونه آماری انتخاب شدند. برای گردآوری داده‌ها در این مرحله از پرسشنامه استفاده شد. تحلیل داده‌ها با استفاده از تحلیل خوشه سلسله مراتبی و فاصله اقلیدسی در نرم افزار SPSS و GAMZ انجام گرفت.

یافته‌ها: چهار بعد فردی، اجتماعی، سیاسی و اقتصادی در قالب ۱۲ زیر مولفه شناسایی گردید. یافته‌ها نشان داد، عامل اجتماعی دارای ۰/۰۲، عامل سیاسی دارای ۰/۰۳ و عامل اقتصادی دارای ۰/۰۴ شکاف عملکردی است.

نتیجه‌گیری: نتایج نشان داد بیشترین شکاف در بعد اقتصادی اخلاق است و برای اثر بخشی بیشتر مدل باید وزن آن افزایش یابد.

کلیدواژه‌گان: نظم عمومی، اخلاق، ملی کردن اموال، سرمایه‌گذار خارجی

سر آغاز

حقوق مجموعه‌ای از بایدها و نبایدها برای دستیابی به عدالت است و نقش اخلاق، ارزیابی و تصمیم‌گیری درباره آن است. اگر اخلاق از حقوق حذف گردد، زیبایی و لطافت آن از بین می‌رود پس طرز اعمال حق باید اخلاقی باشد (۱). هنجارهای بنیادین و معتبر اخلاقی باید بر هنجارهای حقوقی اثرگذار باشد (۲). حقوق سعی می‌کند در مسیر اخلاق حرکت کرده و خط مشی خود را از اخلاق بگیرد لذا نقش اخلاق در نهادهای مختلف حقوق از جمله نهاد مالکیت انکارناشدنی است (۳ و ۴). در مکاتب اقتصادی، حقوق مالکیت با نگرش نهادگرایان در اقتصاد گره خورده است (۵). مالکیت یکی از مباحث اصلی حقوق است که برخاسته از نیازهای بشری و تحولات اجتماعی است (۶ و ۷).

تضمین حقوق مالکیت در جامعه زیر بنای توسعه اخلاق‌مداری و آزادی جریان‌های اقتصادی است (۸). بنابراین بحث سلب مالکیت و ملی کردن اموال سرمایه‌گذار خارجی موضوعی اخلاق‌محور است و از آثار اخلاقی-کردن سلب مالکیت اموال سرمایه‌گذار خارجی به سبب نظم عمومی، موضوع حمایتی آن است چراکه اموال بیگانگانی که براساس قانون، مالکیت آنها تثبیت شده محترم است (۹). از سویی قاعده‌ای که در زمینه‌های مختلف مهم نظام جامعه از جمله در حوزه اخلاق وابستگی بین آنها وجود دارد مربوط به نظم عمومی است (۱۰). لذا توجه به جنبه‌های فردی، سیاسی، اجتماعی و اقتصادی اخلاق در ارتباط با سلب مالکیت اموال سرمایه‌گذاری خارجی به سبب نقض نظم عمومی اهمیت

دارد (۱۱ و ۱۲ و ۱۳). در نظر گرفتن جنبه‌های گوناگون اخلاق زمینه را برای حمایت بیشتر از حقوق مالکانه افراد فراهم می‌کند (۱۴ و ۱۵). ام‌الفضائل اخلاق همان حفظ کرامت است که در بعد فردی اخلاق اهمیت زیادی پیدا کرده است (۱۶). استقلال و داشتن اراده مستقل بعنوان جنبه فردی دیگری از اخلاق و برترین اصل آن تلقی می‌شود چراکه مبدا کرامت انسان به شمار می‌آید (۱۷). اصل صداقت و رازداری بعنوان یکی از مهم ترین دلایل دیگر در توجیه اخلاق مورد استناد است (۱۸). رعایت حریم خصوصی اطلاعاتی افراد و عدم ورود و اشاعه اسرار آن‌ها موجب سقوط اخلاق و عدالت است (۱۹). و این مهم در بحث مالکیت سرمایه‌گذار خارجی نمود دوچندان دارد. از بعد سیاسی اگر سیاست اقتصادی حاکمان در راستای سلب مالکیت افراد عادلانه و اخلاق مدارانه نباشد با بی-اعتمادی و قانونگریزی شرایط جذب سرمایه‌گذاری خارجی بعنوان رکن بی‌بدیل توسعه اقتصاد ملی مخدوش و به فساد و دیکتاتوری می‌انجامد (۲۰ و ۲۱). لذا ایجاد روابط حسنه و اخلاقی و اعتمادسازی زمینه مناسب برای توسعه اقتصادی و سرمایه‌گذاری را فراهم می‌کند (۲۲). عامل دیگر در بعد سیاسی اخلاق در ارتباط با هویت دینی و ملی است. در جامعه جهانی هویت ملی در بعد سیاسی علی‌الخصوص برای سرمایه‌گذار-خارجی، در صورتی شکل می‌گیرد که افرادی از لحاظ فیزیکی، قانونی و حتی روانی عضو و موضوع یا مخاطب قوانین آن کشور باشند (۲۳). بنابراین احترام به هویت دینی و ملی در سرمایه‌گذاری خارجی متقابل است و می‌تواند شرایطی را فراهم کند که سرمایه‌گذار خارجی ضمن تمکین اعتقادی به قانون آن کشور با رغبت بیشتری اقدام به سرمایه‌گذاری نماید. احترام به مالکیت و عدالت در دستیابی به منابع برای اخلاقی کردن نظم عمومی مندرج در مالکیت سرمایه‌گذار خارجی نقش اساسی دارد. در اصول ۲۲ و ۴۷ قانون اساسی جمهوری اسلامی به موضوع احترام به مالکیت پرداخته شده است. عامل دیگر در خصوص بعد اقتصادی اخلاق، در دستیابی به منابع است. اگر عدالت در دستیابی به منابع وجود نداشته باشد، از نظر اقتصادی و اجتماعی می‌تواند نوعی بی‌اخلاقی باشد که زمینه‌های بروز سلب مالکیت به شکل غیر اخلاقی را فراهم می‌کند (۲۴ و ۲۵ و ۲۶). عواملی همانند پرداخت حقوق اجتماعی و اهتمام بر واجبات مالی و رعایت عدالت و نظم اقتصادی ملی و عام جامعه می‌تواند منافع حسنه عمومی جامعه را تقویت نماید و نقص در آن به ضرر جامعه باشد (۲۷ و ۲۸ و ۲۹). از نظر بعد اجتماعی اخلاق باید اذعان کرد که محققان مختلفی تلاش فراوانی برای اهمیت دادن به آزادی بیان و انتقاد در جهت احیاء حق در این خصوص کرده‌اند (۳۰). آزادی بیان، وسیله‌ای در جهت رشد، تکامل و تعالی کرامت انسانی است (۳۱) و آموزه‌هایی از اصول دادرسی عادلانه می‌تواند در ذیل آن قرار گیرد و از منظر اخلاق حقوقی از این حیث نباید بین یک سرمایه‌گذار داخلی و خارجی تبعیضی لحاظ شود (۳۲). رسیدن به سود به هر قیمت جایز نیست. در این زمینه مسئولیت اجتماعی اهمیت دارد. اخلاق و مسئولیت اجتماعی مانند فضای روشن است که همه همدیگر را می‌بینند و درک بهتری نسبت به امور و فعالیت‌های یکدیگر پیدا می‌کنند (۳۳). در بعد اجتماعی اخلاق عواملی همانند پرهیز از خشونت و اجتناب از توهین و

افترا نیز وجود دارد که رعایت هر کدام می‌تواند به نوبه خود موضوع سلب مالکیت اموال سرمایه‌گذار خارجی را اخلاقی‌تر کند. با این اوصاف مسئله اصلی که باید به آن توجه شود این است که در مباحث مربوطه، ضرورت اخلاقی کردن سلب مالکیت اموال سرمایه‌گذار خارجی، امری اجتناب‌ناپذیر است. اما سلب مالکیت زمانی اتفاق خواهد افتاد که در آن نظم و نفع عمومی مخدوش شده‌باشد. بنابراین در این مقوله نظم و نفع عمومی به عنوان معیاری برجسته است که برهم خوردن تعادل آن مجوز سلب مالکیت را ایجاد می‌کند. نظم عمومی از دو کلمه نظم به معنای آراستن^۵ و عمومی به معنای همگانی شدن^۶ تشکیل شده است (۳۴). نظم عمومی از نهادهای شناخته شده در همه نظام‌های حقوقی است. شاخص تعیین قواعد امری در هر جامعه، منافع عمومی بوده و مقرراتی است که با نظم عمومی، گره خورده و حافظ منافع افراد کل جامعه و مصالح عمومی^۷ است (۳۵). در تعریف نظم، مفهوم نفع عمومی جایگاه محوری دارد؛ به گونه‌ای که نفع عمومی عنصر لازم برای نظم تلقی می‌شود. در واقع یکی از نقاط مشترک میان تمام تعاریف ارائه شده از سوی حقوقدانان مقوله منافع و مصالح جامعه است (۳۶). هر امر غیراخلاقی، بی‌تردید خلاف نظم عمومی هم است به این ترتیب، از لحاظ ماهوی، نسبت میان «اخلاق حسنه» و «نظم عمومی» جز نسبت تساوی، نسبت دیگری نیست (۳۷). نظم عمومی و منافع عامه در بیشتر مواقع مبنایی برای خدشه بر استیفاء حقوق خصوصی از جمله سلب مالکیت اشخاص در حقوق ملی و بین‌المللی تلقی می‌شود (۳۸). جوزف-نای در بررسی نوع تعهد اخلاقی در روابط و حقوق بین‌الملل به چهار رویکرد نسبت به افراد غیرهموطن و بیگانه اشاره دارد (۳۹). براساس دیدگاه اخیر ملاحظاتی اخلاقی محدود و محصور در مرزها نیست (۴۰). و رفاه و حقوق شخصی افراد و بشر بر منافع کشورها ارجحیت دارد (۴۱). در یک رویکرد اخلاق محور دامنه منافع عامه ملی محصور در مرزهای ملی کاهش و دامنه و حوزه منافع فراملی و بین‌المللی گسترش می‌یابد (۴۲). اتخاذ یک رویکرد اخلاق محور در هرگونه از روابط حقوقی بین‌المللی خصوصاً بحث‌های مطروحه در نظم و نفع عمومی در ملی کردن سرمایه‌گذاری خارجی به جهت ابعادی که هم از منظر حقوق بین‌الملل و از سویی حقوق ملی و فراملی دارد می‌تواند ضرورت توجه به این مبحث را در رونق و توسعه روابط اقتصاد ملی و بین‌المللی دو چندان نماید. براساس گزارش منتشره سرمایه‌گذاری خارجی جهان در سال ۲۰۱۹ میزان سرمایه‌گذاری خارجی در ایران در سال ۲۰۱۸ با کاهش ۶۹/۳۳ درصدی مواجه شده است. در سال ۲۰۱۸ ایران جایگاه ۵۵ در میان کشورهای مورد بررسی را دارد که نسبت به گزارش سال گذشته ۱۰ پله نزول داشته است (۴۳). در مجموع توجه به شرایط فعلی ایران در خصوص سرمایه‌گذاری‌های خارجی، این را می‌طلبید که مولفه‌های اخلاقی اثرگذار بر رشد محیط کسب و کار کشورها با تاکید و تعمق بیشتری مورد توجه باشد (۴۴). با توجه به مطالب ارائه شده، هدف تحقیق حاضر مدل‌سازی اخلاقی نظم عمومی مندرج در ملی کردن اموال سرمایه‌گذار خارجی است تا از این طریق چارچوب شفاف برای اتخاذ

تصمیمات مهم در این زمینه و به تبع آن توسعه اقتصادی مبتنی بر سرمایه خارجی فراهم شود.

جدول ۱: اعضای پانل خبرگی

اعضای پانل	تعداد	مرتبه علمی	
		استاد	دانشیار/استادیار
اساتید حقوق مدیریت اقتصاد دانشگاه- های تبریز	۳	-	۱
اساتید حقوق مدیریت اقتصاد دانشگاه- های ارومیه	۲	-	-
اساتید حقوق مدیریت اقتصاد دانشگاه- های قزوین	۴	-	۱
اساتید حقوق مدیریت اقتصاد دانشگاه- های تهران	۹	۱	۱
سرمایه گذاران خارجی حاضر در ایران	۵	-	-
مدیران و کارشناسان شاغل در بخش سرمایه گذاری خارجی	۸	-	-
جمع	۳۱	۱	۳

روش

پژوهش حاضر مطالعه ای کاربردی و از نظر ماهیت توصیفی - پیمایشی است که با استفاده از دو رویکرد کمی و کیفی انجام گرفته است. در مرحله کیفی براساس شاخص های مدنظر، از میان اساتید رشته حقوق، مدیران درگیر در امر سرمایه گذاری خارجی و سرمایه گذاران خارجی تعداد ۳۱ نفر به روش نمونه گیری گلوله برفی برای تشکیل پانل خبرگی انتخاب شدند (جدول ۱). برای گردآوری داده ها در این مرحله از مصاحبه باز و نیمه ساختار یافته استفاده شده است. داده های مصاحبه یازدهم به بعد اطلاعات جدیدی را سبب نشد ولی برای اطمینان بیشتر کار تا مصاحبه پانزدهم ادامه پیدا کرد. تحلیل داده ها با استفاده از رویکرد استراوس و کوربین در سه مرحله کدگذاری باز، محوری و گزینشی انجام گرفته است. در این مرحله متغیرهای اصلی تحقیق شناسایی و سپس برای پالایش و اعتباریابی آنها از تکنیک دلفی فازی استفاده شد. این تکنیک در چهار مرحله اجرا گردید که عبارتند از تعریف متغیرهای زبانی، نظرسنجی مرحله نخست، نظرسنجی مرحله دوم، نظر-سنجی مرحله سوم. پس از شناسایی و اعتباریابی مولفه ها، مدل مفهومی طراحی و پژوهش وارد مرحله کمی گردید. در این مرحله جامعه آماری، سازمان های دولتی و غیر دولتی ایران در نظر گرفته شد که به دلیل تعدد سازمان ها و وسعت موضوع، با استفاده از نمونه گیری خوشه ای تعداد ۳۸۲ نفر به عنوان نمونه آماری انتخاب شدند. برای گردآوری داده ها در این مرحله از پرسشنامه استفاده شد و تحلیل داده ها نیز با استفاده از نرم افزار SPSS و GAMZ انجام گرفت.

یافته ها

بخش کیفی: در ابتدا پرسشنامه باز (شامل ۷ سوال) جهت شناسایی عوامل اخلاقی نظم عمومی مندرج در ملی کردن اموال سرمایه گذار خارجی در اختیار خبرگان قرار گرفت و پاسخ های بدست آمده در جدول شماره ۲ ارائه شده است.

جدول ۲: نتایج حاصل از پرسشنامه باز

سوال	پاسخ ها	فراوانی به درصد
۱ آیا مجموعه مدون برای ملی کردن اموال سرمایه گذار خارجی وجود دارد؟	۱- بلی	٪ ۸/۱
	۲- خیر	٪ ۸۳/۲
	۳- بدون جواب	٪ ۸/۷
۲ اگر پاسخ مثبت است، به نظر شما انگاره ها و مفاهیم اخلاقی نظم عمومی چقدر روشن است؟	۱- کم	٪ ۶۱/۵
	۲- تا حدودی	٪ ۲۲/۲
	۳- زیاد	٪ ۱۷/۳
۳ اگر پاسخ منفی است، چرا دست اندرکاران علمی و اجرایی ضرورت آن را احساس نکرده اند؟	آگاهی لازم در این خصوص وجود ندارد و نگاه ها صرفا سطحی است.	٪ ۵۰/۵
	اخلاقی کردن بیشتر به عنوان هدف و آرمان مطرح است.	٪ ۱۳/۳
	بازخورد اخلاقی مناسب وجود ندارد.	٪ ۳۶/۲
۴ سازمان ها و نهادهای مرتبط با مسائل حقوقی و اجرایی درگیر چقدر آمادگی دارند مدل اخلاقی در نظم عمومی را به عنوان یک اصل اساسی در سیستم اجرایی و حقوقی خود بپذیرند؟	نظم عمومی به عنوان یک اصل در سازمان ها منعکس است اما مقبولیت کمی دارد.	٪ ۱۷/۲
	برنامه ریزی بلند مدت در این زمینه لازم است.	٪ ۵۱/۲
	زمینه های فرهنگی می تواند نگاه اخلاقی را بصورت عقلایی شکل دهد.	٪ ۳۲/۶
۵ مدیران ارشد و مسئولان مراجع حقوقی و اجرایی مرتبط با مسائل حقوقی جهت استفاده از مدل اخلاقی نظم عمومی در فرایند سازمانی چه اقداماتی را انجام داده اند؟	به علت درک کم از این موضوع و تبیین ضعیف آن اقدام خاصی صورت نگرفته است.	٪ ۴۰
	ساز و کارهای انگیزشی	٪ ۳۰/۵
	برنامه های آموزشی متناسب با نیاز افراد	٪ ۲۹/۵

۶	آیا نتیجه این اقدامات می‌تواند نظم عمومی مندرج در ملی کردن سرمایه‌گذار خارجی را اخلاقی نماید؟	۱- تأیید اقدامات ۸۰٪
۷	عوامل اخلاقی موثر بر نظم عمومی مندرج در ملی کردن سرمایه‌گذار خارجی کدام است؟	۲- عدم تأیید اقدامات ۲۰٪
		جدول ۳

پالایش آن‌ها را ارائه می‌دهد. در پژوهش حاضر برای انجام کدگذاری باز از روش تحلیل سطر به سطر استفاده شده است. لازم به ذکر است علاوه بر محقق فعلی افراد دیگری نیز در کدگذاری و تفسیر داده‌ها شرکت داشتند. در حقیقت دو پرسشگر و یک بازبین در فرایند تجزیه و تحلیل کمک نمودند. یافته‌های حاصل از کدگذاری باز در جدول ۳ نشان داده شده است.

طی کدگذاری باز، متن مصاحبه‌ای انجام شده با استفاده از کدهای زنده علامت‌گذاری و ایده‌های تکراری شناخته شد. کدگذاری و بررسی مفاهیم تکرار شده تا رسیدن به اشباع، تا وقتی که هیچ موضوع جدیدی در داده‌های خام یافت نشد، ادامه یافت. در مرحله بعد با کدگذاری محوری، این مفاهیم در قالب مقوله‌ای کلی طبقه بندی شدند. کدگذاری انتخابی نیز، بیانی از فرایند پژوهش، نحوه یکپارچه سازی مقوله‌ها و

جدول ۳: نتایج کدگذاری باز

مفاهیم	مقوله‌ها
عدالت - مسئولیت اجتماعی - شفافیت - حقیقت‌جویی - احترام به حق مالکیت - بی‌طرفی قضایی - ایجاد امنیت روانی و حقوقی - ایجاد اطمینان مالکیتی - اقتصاد پویا - آزادی در دسترسی به اصول حاکم در تمامی مراحل و پروسه دادرسی - عدم برخورد‌های خودسرانه و سلیقه‌ای.	اهمیت اخلاقی نظم عمومی برای ملی کردن اموال سرمایه‌گذار خارجی
پاسخگو بودن - عمل براساس منافع ملی - تبلیغ کردن - ایجاد دیدگاه داخلی و خارجی به موضوع - از بین رفتن رشوه - فساد - ثبات اقتصادی - عدم پنهان کاری - اعتراض پذیری	علت اخلاقی کردن موضوع نظم عمومی در ملی کردن اموال سرمایه‌گذار خارجی
اعتماد - الگوبردن - قابل احترام بودن - احترام به هویت دینی و اجتماعی - اطمینان - ثبات قوانین در نظام بین المللی - رضایتمندی سرمایه‌گذاران خارجی.	آثار اخلاقی ملی کردن اموال سرمایه‌گذار خارجی به سبب نظم عمومی در سطح فراملی
توهین - افترا - خشونت - بدنامی - خدشه دار شدن کرامت انسانی - کم شدن نرخ سرمایه‌گذاران خارجی در کشور - نقض حقوق فردی - عدم ضابطه‌مندی - عدم جبران عادلانه خسارت - نقض دادرسی عادلانه - عدم اطمینان سرمایه‌گذاری - پاسخگو بودن.	دغدغه اخلاقی در ملی کردن اموال سرمایه‌گذار خارجی به سبب نظم عمومی
اهتمام به وظایف مالی - عمل براساس منافع ملی - آزادی بیان - پرداخت حقوق اجتماعی - شفافیت مالی و اداری و پرداخت دیون - هم‌افزایی و مشارکت با سرمایه‌گذاران داخلی - قانون‌مندی	راهبردهای اخلاقی در مواجهه با دغدغه‌های اخلاقی نظم عمومی مندرج در ملی کردن اموال سرمایه‌گذار خارجی
استقلال - رازداری - تکریم - عدالت‌خواهی - قانع بودن به حق خود - احترام به حقوق اشخاص - احترام به حقوق دیگران - انصاف ضابطه‌مندی - قانون‌مداری - ریسک و مخاطره‌پذیری - تعامل دوسویه - اعتماد - مسئولیت‌مداری و کارآفرینی - حقیقت‌جویی - صداقت - تفکر منطقی - احترام به حریم خصوصی افراد - انتقادپذیر	ویژگی‌های شخصیتی افراد حقیقی و حقوقی دخیل در حوزه ملی کردن اموال سرمایه‌گذاری خارجی

مقدماتی و زمینه‌ساز برای تئوری پردازی هستند و مقوله‌ها و روابط مقدماتی را به عنوان سازه‌ها و اصول تئوری در اختیار می‌گذارند، به تولید تئوری پرداخته شد و به این ترتیب مقوله محوری به شکل نظام-مند به دیگر مقوله‌ها ربط داده شد.

در این پژوهش با بررسی یادداشت‌ها تعداد چهار مقوله اصلی به شرح جدول ۴ بدست آمد. در مرحله کدگذاری گزینشی، لازم است فرایند یکپارچه‌سازی و بهبود مقوله‌ها برای شکل‌گیری نظریه صورت گیرد. در این مرحله براساس دو مرحله قبلی کدگذاری که به عنوان مراحل

جدول ۴: کدگذاری محوری

کدگذاری گزینشی	کدگذاری محوری	کدگذاری باز
مقوله اصلی	فردی	احترام به حریم خصوصی، استقلال، صداقت و رازداری، حفظ کرامت انسانی
	سیاسی	ایجاد روابط حسنه، احترام به هویت ملی و دینی، حقیقت‌جویی، عمل براساس منافع ملی
	اجتماعی	آزادی بیان، مسئولیت اجتماعی، اجتناب از توهین و افترا، پرهیز از خشونت
	اقتصادی	اهتمام به واجبات مالی، پرداخت حقوق اجتماعی، عدالت در دستیابی به منابع، احترام به مالکیت

موافقت خود را با مدل اخلاقی نظم عمومی مندرج در ملی کردن اموال سرمایه‌گذار خارجی، از طریق متغیرهای کلّامی نظیر خیلی کم، کم، متوسط، زیاد و خیلی زیاد ابراز نمودند. از آنجا که خصوصیات متفاوت

پس از استخراج مولفه‌ها، در مرحله بعد برای پالایش و طراحی مدل مفهومی از تکنیک دلفی فازی استفاده گردید. مرحله اول این تکنیک مربوط به تعریف متغیرهای زبانی است به این صورت که اعضای پانل

$$\sum_{j=1}^3 y_{jk} \geq v_j \sum_{i=a}^l x_{ij}$$

$$x_{ij}, y_{jk} \geq 0$$

در رابطه بالا x_{ij} و y_{jk} مقدار هر متغیر، Z منفعت بدست آمده، β_{ij} و

β_{jk}^D منفعت بدست آمده از تولید یک واحد هر متغیر، β_{ij} ضرایب متغیرهای بدست آمده، ETH_k ضریب اخلاقی نظم عمومی مندرج در ملی کردن اموال سرمایه گذار خارجی برای این سیستم تعریف می شود. در جدول ۵ نتایج با فرض سه خوشه و سه متغیر برای وضع موجود، ارائه شده است.

نگاره ۲: مدل مفهومی تحقیق

افراد بر تعابیر ذهنی آنها نسبت به متغیرهای کیفی اثرگذار است لذا با تعریف دامنه متغیرهای کیفی، خبرگان با ذهنیت یکسان به سوالها پاسخ داده اند. این متغیرها براساس قاعده به شکل اعداد فازی مثلثی تعریف شده اند. کارایی محاسباتی اعداد فازی مثلثی نسبت به اعداد فازی دوزنقه ای و گوسین و ... به علت سادگی انجام عملیات ریاضی روی آن بسیار زیاد است. در مرحله دوم مدل مفهومی بصورت کامل به اعضای پانل ارسال گردید و نظرات آن ها در خصوص مدل گردآوری شد. پاسخ های ارائه شده از طریق میانگین فازی مثلثی محاسبه و سپس با استفاده از فرمول مینکوسکی فازی زدایی شدند. میانگین قطعی بدست آمده به عنوان شدت موافقت اعضای پانل با هر کدام از مولفه های مدل مفهومی در نظر گرفته شد. با توجه به نتایج بدست آمده مدل مفهومی پژوهش در نگاره ۲ ارائه شده است.

بخش کمی: در ادامه از تکنیک تحلیل خوشه سلسله مراتبی برای خوشه بندی عوامل اخلاقی استفاده شد. در خوشه بندی سعی بر این است تا یک گروه ناهمگن به چندین زیر گروه همگن تبدیل شود بنابراین ابتدا با استفاده از یک معیار، فواصل خرده گروه ها تعریف شده و سپس از معیار فاصله (فاصله اقلیدسی) برای تشکیل خوشه ها و پیوند آن ها با یکدیگر استفاده شد. نتایج خوشه بندی در جدول ۵ نمایش داده شده است.

براساس نتایج خوشه بندی و با استفاده از توابع ریاضی، ترکیب بهینه ای از عوامل فردی، اجتماعی، سیاسی و اجتماعی در اخلاقی کردن نظم عمومی مندرج در ملی کردن اموال سرمایه گذار خارجی قابل دستیابی خواهد بود. به همین منظور با فرض خطی بودن رابطه و با استفاده از مدل زلنی به بررسی رفتارهای مختلف تا رسیدن به اثر بخشی بیشتر اقدام شده است. اثر بخشی در بازه ۰ تا ۱ تعریف شده و در هر نوبت به میزان ۰/۱ به منظور انتخاب جواب بهینه حل شده است. مدل عمومی تجدیدپذیر در پژوهش حاضر به شرح زیر است:

$$\text{Max } Z = \sum_i \sum_j x_{ij} + \beta_{ij} + \sum_j \sum_k y_{jk} + \beta_{jk}^D$$

s. to:

$$\geq ETH_k \quad v_k \sum_{j=1}^3 y_{jk}$$

$$\geq \beta_{ij} \quad v_j \sum_{i=a}^l x_{ij}$$

جدول ۵: برنامه مجموعه سازی در خوشه بندی سلسله مراتبی

مرحله بعد	تشکیل خوشه برای اولین بار			ضرایب	ترکیب خوشه			مرحله
	خوشه ۳	خوشه ۲	خوشه ۱		خوشه ۳	خوشه ۲	خوشه ۱	
۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۲۰۲	۰	۰	۱۹۸	۰/۴۳۶	۱۲	۲۳	۰	۲۰۲
۲۰۴	۰	۰	۰	۰/۶۰۱	۵	۴	۰	۲۰۳
۲۰۳	۰	۱۹۹	۱۹۶	۰/۵۲۲	۸	۶	۰	۲۰۴
۲۰۸	۲۰۳	۲۰۰	۲۰۱	۱/۳۴	۴۳	۶	۰	۲۰۵
۲۰۷	۰	۰	۰	۰/۶۶۶	۱۱	۸	۰	۲۰۶

.	.	.	.	.	.	.	.	.
.	.	.	.	.	.	.	.	.
.	.	.	.	.	.	.	.	.
.	.	۲۰۸	.	۱۴/۲۰۳	.	۲	۱	۲۰۹

جدول ۶: بررسی میزان متغیرهای تحقیق در وضع موجود، مطلوب و شناسایی شکاف

حاشیه	حد بالا	سطح موجود	سطح مطلوب	شکاف	حد پایین	VAR z
.	+INF	۰/۲۷۰	۱	-۰/۰۹	-INF	VAR z
EPS	+INF	۰/۲۰	۰/۱۱	+۰/۰۲	-INF	فردی
EPS	+INF	۰/۲۰	۰/۲۲	+۰/۰۳	-INF	اجتماعی
EPS	+INF	۰/۳۰	۰/۳۳	+۰/۰۴	-INF	سیاسی
	+INF	۰/۳۰	۰/۳۴	-۰/۰۹	-INF	اقتصادی

ملی کردن اموال سرمایه گذار خارجی، به سادگی امکان پذیر نمی باشد؛ چرا که نیازمند انتخاب صحیح ابزارها و تکنیک هایی است که به شیوه ای هماهنگ به کار گرفته شوند. منظور از انتخاب صحیح نوع ابزار، درک زیرساخت های قانونی موجود و زیرساخت های تجاری و فرهنگی ضروری است. علاوه بر این، درک چگونگی ترکیب این اجزا برای دستیابی به کارایی و اثربخشی اخلاقی، اهمیت زیادی دارد.

همچنین تحلیل شکاف نشان داد در بعد سیاسی نیز به میزان ۰/۰۳ فاصله وجود دارد. تحقیقات نشان می دهد که مباحث مرتبط با بعد سیاسی در تمامی فرایندهای چرخه اخلاق قابل استقرار و تسری است (۲۰۲۲ و ۲۴). نظم و نفع عمومی مندرج در ملی کردن اموال سرمایه گذار خارجی با احترام به هویت ملی و دینی، اخلاقی تر می شود. هر چند هر عملی در این زمینه با نیت نفع عمومی باید صورت بگیرد و هیچ گونه نفع شخصی نباید در آن دخیل باشد. هر اقدامی خارج از این غیر اخلاقی است و می تواند تبعات سنگینی را برای کشور به همراه داشته باشد. لذا باید ایجاد روابطه حسنه، احترام به هویت ملی^{۱۳} و دینی، حقیقت گویی^{۱۴} و عمل براساس منافع ملی نسبت به گذشته بیشتر مورد توجه قرار گیرد. از سوی دیگر براساس مدل تبیین شده، وضعیت مطلوب بعد اقتصادی اخلاق در نظم و نفع عمومی مندرج در ملی کردن اموال سرمایه گذار خارجی در مقایسه با وضعیت موجود، به میزان ۰/۰۴ شکاف دارد؛ این فاصله در بین سایر ابعاد دارای بیشترین مقدار است و حاکی از آن است که باید توجه بیشتری به این مقوله داشت. مطالعات نشان می دهد کشورهایی که محیط کسب و کار بهتری دارند سرمایه گذاری مستقیم خارجی نیز در آن ها بیشتر صورت می گیرد (۱۳ و ۲۸ و ۳۴). براساس یافته های پژوهش، پیشنهاد می گردد در پژوهش های آتی، مدل سازی فرهنگی نظم عمومی مندرج در ملی کردن اموال سرمایه گذار خارجی نیز مورد بررسی قرار گیرد. همچنین از محدودیت های پژوهش حاضر انتخاب جامعه آماری محدود به سرمایه گذاران خارجی و خیرگان آگاه در زمینه موضوع پژوهش بود که پیشنهاد می شود محققان آتی با انتخاب جامعه آماری شامل سرمایه گذاران خارجی که تمایل به سرمایه گذاری در ایران دارند و همچنین سرمایه گذارانی که از آن ها سلب

با حل مساله به ازای مقادیر وضع موجود، با استفاده از نرم افزار GAMZ، سطح اخلاق در نظم عمومی مندرج در ملی کردن اموال در سر سرمایه گذاری خارجی عدد ۰/۲۷۰ را نشان می دهد و ترکیب متغیرها در وضع موجود ($Z = 0.270$) برای عامل فردی ۰/۲، عامل اجتماعی ۰/۲، عامل سیاسی ۰/۳ و عامل اقتصادی ۰/۳۰ است. برای بدست آوردن ترکیب بهینه لازم است تا در وضع مطلوب، مساله با اثر بخشی ۱۰۰ درصد دوباره تعریف و حل شود و ترکیب بدست آمده با وضع موجود مورد مقایسه قرار گیرد تا از این طریق شکاف موجود برای رسیدن به شرایط ایده آل شناسایی گردد. لذا در این مرحله برای مساله موجود سطح منفعت ۱۰۰ درصد ($Z = 1$) تعریف شد و با کدنویسی مجدد در محیط نرم افزار نتایج زیر حاصل شد: نتایج در وضع مطلوب نشان می دهد که در سطح اثر بخشی ۱۰۰ درصد میزان عوامل فردی ۰/۱۱، عوامل اجتماعی ۰/۲۲، عوامل سیاسی ۰/۳۳ و عوامل اقتصادی ۰/۳۴ است. برای تحلیل شکاف، متغیرهای تحقیق در وضع موجود و مطلوب با هم مقایسه شده و نتایج در جدول ۶ ارائه شده است.

بحث

در این پژوهش ۱۲ ویژگی اخلاقی در قالب ۴ دسته، بعنوان عوامل اخلاقی نظم عمومی مندرج در ملی کردن اموال سرمایه گذار خارجی شناسایی شد که به منظور اثربخشی مدل باید به سازگاری میان این ابعاد (فردی^۸، اجتماعی^۹، سیاسی^{۱۰} و اقتصادی^{۱۱}) توجه شود. حرکت از وضع موجود به وضع مطلوب مستلزم تاکید بر رسیدن به ترکیب بهینه است. حد بهینه عوامل اجتماعی در وضعیت مطلوب نسبت به وضعیت موجود به میزان ۰/۰۲ افزایش یافته است؛ لذا طبق نظر صاحب نظران جامعه شناسی مبنی بر اینکه آزادی بیان، مسئولیت اجتماعی^{۱۲}، پرهیز از توهین و افترا و پرهیز از خشونت به عنوان عوامل اجتماعی بحث اخلاق مطرح است، از این رو مولفه ها نیازمند تقویت است (۳۰ و ۳۱ و ۳۳). محققان نیاز به عوامل اجتماعی را براساس رشد ادراک جامعه سازمانی در توسعه اخلاقی عنصری مهم تلقی می کنند (۱۱). توجه به مسئولیت اجتماعی و آزادی بیان به منظور دستیابی به تعادل منطقی در نظم عمومی مندرج در

References

- Katouzian N. (2007). Ethics and rights. *Ethics in Science and Technology*; 5 (18): 161-175. (In Persian).
- Shiner A, Salim A. (2005). Rights and ethics. *Journal of Knowledge*; 13(82): 92-100. (In Persian).
- Nikkhah R, Ali Asgari A. (2016). The hidden role of ethics in law. *Journal of Biological Ethics*; 5 (15): 11-39. (In Persian).
- Kianpoor S. (2015). Property rights and its moral implications. *Ethics in Science and Technology*; 10 (3): 9-18. (In Persian).
- Kianpour S. (2017). Use perceptron neural network the bayesian networks approach in predicting property rights indexon human development in Iran. *Journal of Policy Making in Economic Progress*; 5(2):61-80. (In Persian).
- Ahmadzadeh B, Abdulmutallab V. (2002). Ownership temporary. *Journal Useful Letter*; 24(4): 123 - 152. (In Persian).
- Palmer Tom G. (1990). Are patents and copyrights morally justified? The philosophy of property rights and ideal objects. *Harvard Journal of Law and Public Policy*; 3(13): 817-83.
- Kianpour S, Azimi S, Tavllai R. (2019). The relationship between property rights and moral hazards. *Ethics in Science and Technology*; 13 (4): 22-29. (In Persian).
- Mohaghegh Damad M, (2013). *Jurisprudence rules. Leather 3, Tehran: Publishing Center. P. 218.*
- Senhuri A. (1999). *Contract theory. Beirut/ Lebanon: Al-Halabi Al-Haqiqiyah Publications. P. 527.*
- Hajilo V, Memarzadeh GH, Alborzi M. (2019). Designing a humanistic ethical model of human resource development in government agencies. *Ethical Research*; 9(1): 37-60. (In Persian).
- Hughes J. (2010). The philosophy of intellectual property. *Georgetown Law Journal*; 5(7):287-321.
- Kianpour S. (2014). Interaction between business ethics and business environment on economic development. *Ethics in Science and Technology*; 2(9):21-29. (In Persian).
- Friedman W. (2003). A Philosophical analysis of intellectual property rights as they pertain to software. *Journal of Managerial Psychology*; 19 (1): 69-81.
- Kianpoor S. (2015). Property rights and its moral implications. *Ethics in Science and Technology*; 10 (3): 9-18. (In Persian).
- Haji Alyan N, Bagheri Kh, Ashrafi M, & Sajjadi M. (2016). Human dignity underlying moral education. *Ethical Epistemology*; 6(18):63-76. (In Persian).
- Bahmani T, Safai. M, Pakseresht M, Marashi M. (2017). Explaining moral autonomy as an educational goal (with emphasis on Kant and Peters's views). *Philosophy of Education*; 1 (1):69-90. (In Persian).

مالکیت شده است، مجدداً موضوع پژوهش را مورد تحلیل و بررسی قرار دهند.

نتیجه گیری

نتایج نشان داد بیشترین شکاف در بعد اقتصادی اخلاق است و برای افزایش اثر بخشی مدل پژوهش باید وزن آن افزایش یابد. این افزایش در اهتمام به واجبات مالی، پرداخت حقوق اجتماعی، عدالت در دستیابی به منابع و احترام به مالکیت متجلی می شود. اعتقاد بر این است که بعد اقتصادی اخلاق بسیار مهم تر از سایر ابعاد است و می تواند زیر ساخت های توسعه ای یک کشور را بیشتر از قبل تقویت نماید (۲۲ و ۱۳). در واقع هر اندازه سرمایه گذاران خارجی میل بیشتری به سرمایه گذاری داشته باشند به همان اندازه اقدامات توسعه ای افزایش می یابد. از این منظر داشتن قوانین اخلاقی و خصوصاً اعمال اخلاقی تر آن که بتواند از نظر اقتصادی مبانی اخلاقی نظم و نفع عمومی مندرج در ملی کردن اموال سرمایه گذار خارجی^{۱۵} را فراهم نماید اهمیت زیادی پیدا می کند.

ملاحظه های اخلاقی

در راستای رعایت حقوق اخلاقی شرکت کنندگان در پژوهش، اصول معطوف به رازداری مربوط به اطلاعات دریافتی، کسب رضایت آگاهانه و آزادی برای عدم مشارکت در پژوهش در صورت عدم تمایل، توسط نویسندگان مدنظر گرفته و اجرا شده است.

سپاسگزاری

نویسندگان این مقاله بر خود واجب می دانند که از کلیه شرکت کنندگان به واسطه همکاری در اجرای پژوهش تشکر و قدردانی نموده و از خداوند متعال برای این عزیزان آرزوی توفیق و سلامتی دارند.

واژه نامه

1. Ethics	اخلاق
2. Justice	عدالت
3. Property Rights	حقوق مالکیت
4. Orientation Ethics	اخلاق مداری
5. Adorn	آراستن
6. Universalization	همگانی شدن
7. Public Advice	مصالح عمومی
8. Individual	فردی
9. Social	اجتماعی
10. Politic	سیاسی
11. Economic	اقتصادی
12. Social Responsible	مسئولیت اجتماعی
13. National Identity	هویت ملی
14. Reality	حقیقت
15. Foreign Investment	سرمایه گذار خارجی

- from foreign investment law and new draft trade law. *Review of European Studies*; 8(4):56-61.
33. Gurbani M, Zarandi M, & Hasari R. (2006). Manager's ethics and social responsibility. *Journal Manage Tomorrow*; 3(11,12):79-92. (In Persian).
34. Amid H. (1998). *Amid culture*. 19th ed. Tehran: Amir Kabir Pblcation. P. 1231. (In Persian).
35. Katouzian N. (1997). *Civil rights: general rules of contracts*. Tehran: Bahman Borna Publishing Joint Stock Company. P. 159. (In Persian).
36. Zahedian M, Yazdani M. (2014). Investigating the principles of periodic ownership legitimacy in Iranian jurisprudence and law. *Journal of Islamic Jurisprudence and Law Research*; 9 (31): 49-82. (In Persian).
37. Shahabi M, Shahidi N. (2019). Good ethics and public order as the source of legal principles and reflections on how to transfer from the function of denial to the proper function of legal institutions. *Private Law Studies*; 48(3): 511-528. (In Persian).
38. Purasmali A, Shirvi A. (2013). National security in foreign investment law. *Private Law Studies*; 43(3): 33-51.
39. Chgnizadeh G, Asgari Kermani H. (2015). Ethics and international relations (Theoretical and transnational controversy). *Journal of Global Politics*; 3(2):129-160. (In Persian).
40. Kant I. (1991). *Perpetual peace: A philosophical sketch*. In: Reiss H. (ed.). *Kant's Political Writings*. Cambridge: Cambridge University Press. Pp. 8-107.
41. Hayden P. (2009). *Ethics and international relations*. UK: University of St Andrews. P. 6.
42. Hassan-Khani M. (2011). The relationship between ethics and profit in international relations. *Journal of Political Science*; 6 (1): 5-24. (In Persian).
43. Rostamzadeh A. (2019). *United nations conference on trade and development*; [3 pages]. Available at: URL. https://unctad.org/_layouts/UNCTAD/UNCTADLo gin. Accessed: June 18, 2019. (In Persian).
44. Hekmati Farid S, Mohammadzadeh Y, Khazali D. (2017). The effect of improving the business environment and respecting intellectual property rights on the economic growth of middle- and upper-income countries. *Journal of Economic Growth and Development Research*; 6(22):119-130. (In Persian).
18. Parsa M. (2010). Privacy and secrecy in medicine and its various aspects. *Journal of Medical Ethics and History*; 2(4):1-13. (In Persian).
19. Ardabilis A. (1990). *Collection useful and proof*. Qom: Islamic Publishing. P. 349. (In Persian).
20. Masoodi J, Sadatizadeh S. (2016). The relationship between ethics and politics. *Ethics in Science and Technology*; 10(3):19-28. (In Persian).
21. Kabiri A, Rustamzadeh A. (2018). Sociological analysis legalism among the students. *Journal Culture at Islamic University*; 7(24):317-336. (In Persian).
22. Khandozi A. (2007). The role of ethical platform in economic development. *Journal of Islamic Economics*; 6(21):129-155. (In Persian).
23. Amini M, Rahimi H, Mazroui H. (2015). Analysis and evaluation of national and religious identity. *Culture at Islamic University*; 4(13):413-435. (In Persian).
24. Mihmi M, Bagheri M. (2016). Analysis of theories available at approval of indirect ownership and its developments in energy investment. *Journal of Legal Studies of energy*; 3(2):405-433. (In Persian).
25. Shamsi Koshki A, AliPurisokha M, Mostafavi H. (2015). Moral perspective: Health care system allocation. *Journal of Medical Ethics*; 8(29):67-95. (In Persian).
26. Kianpoor S. (2015). Property rights and its moral implications. *Ethics in Science and Technology*; 10 (3): 9-18. (In Persian).
27. Elias R. (2002). Determinants of earnings management ethics among accountants. *Journal of Business Ethics*; 40(1): 33-45.
28. Yosefi A. (2006). Economic justice from an Islamic perspective (referring to the liberal capitalist system). *Chapter Books Review*; 37(4):75-120. (In Persian).
29. Salimi Far M, David A, Arab A. (2016). The impact of government budget composition on welfare indicators in Iran. *Journal of economic strategy*; 3(12):153-180. (In Persian).
30. Bakhtiar Nasr Abadi H, Heydari MH, Behravan H.R. (2012). Ratio critical rationality with social ethics. *Strategic Journal*; 20(59):139-165. (In Persian).
31. Antezari A, Stodeh H. (2018). Dignified human security; an index basis in citizenship rights. *Journal of Ethical Research*; 7(3):1-17. (In Persian).
32. Hoseinzad J, Rostamzad A, (2016), Discussion intervention of internal and international merchant